

Tom Cruise Nicole Kidman í filminum *Eyes Wide Shut*, sum í løtuni gongur í Havnar Bio

Kubrick á heysti

Við víðopnum eygum í annað ljós. Í hesum døgum verður filmurin "*Eyes Wide Shut*" sýndur í Havnar Bio. Hetta varð síðsta avrik Stanley Kubricks, sum andaðist fyra dagar eftir, at filmurin var liðugur. Men enn sveimar andi Kubricks yvir vøtumum. Umframt at síggja aktuella filmin og njóta tónleikin, er gjørligt at ognar sær heilar sjei Kubrick-klassikarar á talgildum myndadiskum til heimabiografin, eins og hópin av lesnaði um mannin og aktuella verkið

Birgir Kruse skrivur

Fyri øllum er ein avmarkað stund, sigur Prædikarin. Ein og hvør lutur undir himlinum hevur sína tíð. At seta niður og at taka upp tað, sum niður er sett. Alt hevur sína tíð. Og so vist sum amen í kirkjuni koma filmar, fløgur og fíkkur hesa ársins tíð. Heystið er komið og harvið besta tíðin hjá rithøvundum, leikstjórnum, tónleikarum og ikki minst útgevarum. Og hinumegin handilskúrin: heystmettaði, mentunarlígi njótarin.

Gamaní merkir hetta, at mentanin er vörðin ein vora. Ein vora, sum er til sølu á hvørjum horni í lívins metropolum, har alt er til skjals. Men samstundis lærir ein, hvussu væl "skjals" rimar uppá "fals". Í dagsins margmiðlameldri er alt upp til brúkaran – ja, og so pengapenging eisini.

Men í tiltakandi heystmyrkrunum vil eg fegin bróta breið við teimum, sum kastaðu á vatnið. Listafólk við tíðarhavið, meðan hann enn váraði.

Stanley Kubrick 1928-1999

Í vár doyði ein av aldarinnar størstu filmsleikstjórum Stanley Kubrick 70 ára gamal. Hann var føddur í New York, men eftir at hava roynt seg í Hollywood, flutti Kubrick til Bretlands í 1961. Ikki tí, einasti Hollywood-filmur hansara

"Spartacus" (1960) varð væl móttikin og er fleiri ferðir síðani sendur á marknaðin og sýndur í nýggjum líki.

Men tað var úr Bretlandi, Kubrick skapti filmarnar. Nærlagdur og stórbarur, sum ein *despotur* úr miðöld, verður sagt. Ikki eitt orð skuldi greittast, tá hann arbeiddi. Ikki fyrr enn hann sjálfur kundi siga orðini og hava *control*. Heilt til tað síðsta. Sjálvt forhendum-røðurnar og lýsingarnar í sambandi við aktuella filmin "*Eyes Wide Shut*", hevði Kubrick sjálfur sett saman. Væl vitandi, at hann aldri fór at uppliva frum-sýningardagin. Tí fyra dagar eftir síðsta klipp, slitnaði lívins filmur og hann var farin í annað ljós.

Fáar filmar

Arbeidslag Kubricks var eyðkent. Hann var altíð til arbeiðis og kundi altíð *deliver the goods*. Listarlígu royndirnar fóru aldri útum tað, ið áskoðarin vildi loysa billett til. Tí fann hann altíð figging.

Men serregna arbeiðssemi Kubricks kastaði ikki mangar filmar av sær. Langt var frá eitt nú týska Rainer Werner Fassbinder, sum gjørdi fleiri enn fjóruti filmar frá 1969 til hann doyði bert 37 ára gamal í 1982. Hóast báðir altíð og stund arbeiddu í og við filmi, høvdu teir lítið uttan miðilin til felags.

Meðan Fassbinder oysti av sær, gjørdi Kubrick ikki nógvur filmar í tali. Hóast meistarlig kamarstykki sum eitt nú "Beisku tár Petru von Kants", ynskti Fassbinder í stóri mun at fanga og lýsa samtíðina. Hetta merkti flestu filmar hansara, so sum "Angst essen Seele auf" og "Dritte Generation", sum í dag lýsa eina farna tíð, heldur enn at birta kineastiskar visionir.

Visionir

Annarleiðis er við Kubrick og fáu filmum hansara. Her eru visionirnar í háseti, leysar av samtíðini. Visionir, eins og monoliturnir í rúmdarfilminum um stóðugt tilstundandi árið 2001. Eftir mikla orrustu hava ómentaðu forfedrar okkara í óðini blakað eitt piðað bein upp í loft. Niðuraftur kemur tað fyra milliónir ár seinni – sum eitt rúmdarfar. Ein hin stórbasta visionin í filmsøguni allari.

Og hyggja vit í donsk-føroysku orðabókina undir "vision" fáa vit øll orðini, ið heftast kunnu afturat Kubrick og filmum hansara: dreymanmynd, dreymasjón, opinbering, sjón, hugfløg, hugsjón, gløgg framtíðarhugsan.

Við víðopnum eygum - i deyðan

Í heyst kunnu vit síggja síðsta film hansara. Heitið er tvítyðugt "*Eyes Wide Shut*". Við víðopnum, aft-

urlatnum eygum. Vakni, og tó droymandi. Ein síðsta heilsan doyggandi listarmansins. Og sansalig er hon, deyðamerkt heilsanin. Drúgv og dvalandi, við fynd í hvørjum liti og hvørjari ljósstrálu. Tó, tá filmurin er lokin, fært tú teg ikki at trúgva, at hetta er ein aldrandi og hartil doyggjandi maður, so lívskátur sum endin er.

Ein dreymasøga

Í hesum filmi hevur Stanley Kubrick samstarvað við rithøvundan Frederick Raphael um handritið, sum byggir á skaldsøgu hjá Arthur Schnitzler frá 1926 "Traumnovelle". Schnitzler varð borin í heim í Wien 1862 og doyði 1931.

Í 1950 gjørdi Max Ophüls film úr eini søgu hjá Schnitzler úr gamla Wien, hann nevndi "La Ronde". Hesin franski filmur varð gjørdur av nýggjum í 1964, tá Roger Vadim leikstjórnar og Jane Fonda spældi við. Heitið var tá "Circle of Love". Í 1992 var sama søgan um leyslæti tikið upp aftur á filmi. Nú er heitið "Chain of Desire" og sjálfur Malcolm McDowell, vit kenna frá "A Clockwork Orange" medvirkar. Leikur er settur upp á Manhattan í eini eyðkvæmistíð. Hvørin av hesum báðum filmunum kunnu mestast við hin gamla franska.

Fleiri ferðir hevur Kubrick havt ætlanir at gera

film úr wienar-søguni "Traumnovelle". Flyta hana til nútíðina og seta filmin upp í einum stórbýi. Eftir at samstarvað við science-fiction rithøvundan Arthur C. Clarke varð lokið í 1968, og filmklassikarin "2001: A Space Odyssey" var í hús, ætlaði hann at fara undir hesa søgu Schnitzler's.

Men konan Christiane ráddi honum frá. Helt, at Anthony Burgess og søga hansara "A Clockwork Orange" var áhugaverdari. Sum sagt so gjørt.

Egna heimasíðu

Stanley og Christiane giftust í 1958. Hon er sjónleikari, men hevur síðani tey giftust fingist við málningalist burturav. Bústaðurin var í St. Alban norðanfyrir London á einum garði, sum bretsk bløð skýra sum "a rambling manor, located on a 172 acre estate".

Skiltill er, at tey hava sitað væl um sátt. Í dag hevur hon – Christiane Kubrick – egna heimasíðu, har hon greiðir frá um mangt og hvat. Millum annað ger hon vart við, at endurminningar Kubrick's, soleiðis sum Frederick Raphael endurgevur tær, ikki eru í tráð við veruleikan og at bókin ikki er gjørd í samráð við hana ella Warner Bros felagið.

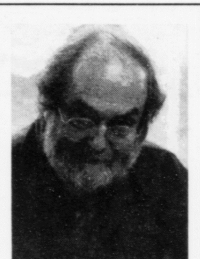
Heimasíðan hjá frú Kubrick er tengd afturat so nevndu almennu "Eyes Wide Shut" heimasíðuni, sum hevur adressuna <http://www.eyeswideshut.com/>.

Fáir filmar munnu sum hesin hava skapt bæði ósing og umrøðu longu innan fyrstu sýning. At leikstjórin doyri og at tær stjørnur hava hovaðuleiklutin, sum bæði spæla og í veruleikanum eru hjún, man eisini hava gjørt sitt til at søgur eru farnar í umfar kring allan heimin. Tí eru eisini fleiri privatar heimasíður á netinum, sum víðgera henda film burturav. Ein teirra er <http://casenet.com/movie/eyeswideshut.htm>. Her ber eisini til at siga tína hugsan um filmin. Tí í margmiðlaheiminum hava øll atgongd. Allar meiningar eru eins góðar. Nú ræður bert um at hava kumpass og at halda kós.

Sjei teir bestu

Í hesum margmiðladøgum gerst alt vanligari at síggja film heima. Og tað við góðum úrsliti. Tøknin er so framkomin, at sjálvt stórfilmar í *wide screen* kunnu síggjast heima. Saktans, hevur tú rottu útgerðina. DVD - Digital Versatile Disk - eitt nýggjasta tøkni. Ein fløga, sum ger gomlu vhs videobondini til skammar. Men eitt DVD-driv skal til. Antin í telduni, ella fløguspælarinum. Og sum fráløstur, munnu júst teldur, stereoútgær og sjónvarpsskíggjan fara at renna saman í eina talgilda eind í hvørjari stovu.

Teim, sum hava DVD-spælara, stendur nú í bði at fáa sjei teir bestu Kubrick filmarnar í eini snotuligari eskju. Teir sjei filmarnir eru "Lolita", "Dr.

Stanley Kubrick

Filmar, sum Stanley Kubrick leikstjórnarði:

Eyes Wide Shut (1999)
Full Metal Jacket (1987)
Shining, The (1980)
Barry Lyndon (1975)
Clockwork Orange, A (1971)
2001: A Space Odyssey (1968)
Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb (1964)
Lolita (1962)
Spartacus (1960)
Paths of Glory (1957)
Killing, The (1956)
Killer's Kiss (1955)
Fear and Desire (1953)
Seafarers, The (1952)
Flying Padre (1951)
Day of the Fight (1950)

Strangelove", "2001: A Space Odyssey", "A Clockwork Orange", "Barry Lyndon", "The Shining" og "Full Metal Jacket".

Umframt at fáa innlit í verkini hjá so ólíkum rithøvundum sum Vladimir Nabokov og Stephen King, fáa vit eisini allan tónleikin, sum eyðkennir ein rættan Kubrick film. Framhjá kunnu vit á somu fløgum eisini fylgja við í frageiðing hjá Arthur C. Clarke og tíðindafundi, tá "The Shining" varð frumsýndur.

Útgevur er Warner Home Video og valeyst kunnu flestu video- og fløgubúðir útvega savnið. Danska búðin LaserDisken tekur 1.350 krónur fyri eskjuna.

Filmur: "Eyes Wide Shut" Stanley Kubrick 1999 USA/Bretland 159 min (Havnar Bio)

Tónleikur: "Eyes Wide Shut" Music From the Motion Picture (Warner Sunset/Reprise)

Heimabio: The Stanley Kubrick Collection (7xDVD box Warner Home Video)

Bókur: Arthur Schnitzler "Drömmenovelle" (Erik Egholm týddi, Lindhardt & Ringhof); "Eyes wide shut. A Screenplay by Stanley Kubrick and Frederick Raphael" (Warner Books); Frederic Raphael "Eyes Wide Open. A Memoir of Stanley Kubrick" (Ballantine); Vincent LaBretto "Stanley Kubrick. A Biography" (Faber & Faber); John Baxter "Stanley Kubrick. A Biography" (Carroll & Graf)